

MATURITNÝ OKRUH 7

JAZYKOVÉ SKUPINY. SLOVANSKÉ JAZYKY.

Jazykové skupiny:

- Jazyková skupina = **rodina**, ktorá sa vyvinula zo spoločného predka (býva označený ako **prajazyk**)
- Jazykové rodiny sa delia na menšie časti tzv. **jazykové vetvy**
- Vetvy rozlišujeme: **INDOEURÓPSKE**, **URALSKE** (ugrofínske, samojedské), **IZOLOVANÉ** jazyky
- Jazyky, ktoré nepatria k žiadnej jazykovej rodiny – tzv. **jazyky-sirotky** /napr. jazyk Baskov/.

Indoeurópske jazyky:

- väčšina európskych a ázijských jazykov vznikla pravdepodobne z jediného jazyka a tým bol **indoeurópsky prajazyk**
- všetky indoeurópske jazyky majú **veľa spoločných hlások v slovných základoch**, napr.: matka – madre, mother, Mutter, mère ... dcéra: dotter, Tochter, daughter
- asi polovica ľudstva hovorí jedným z indoeurópskych jazykov

ROZDELENIE INDOEURÓPSKÝCH JAZYKOV:

Názov skupiny	Patriace jazyky (podskupiny)
Slovanská	<i>Východná podskupina</i> – ruština, ukrajinčina, bieloruština <i>Južná podskupina</i> – bulharčina, srbčina, slovinčina, macedónčina, slovinčina, chorvátčina <i>Západná podskupina</i> – čeština, slovenčina, poľština, lužická srbčina
Baltská	litovčina, lotyšтина
Germánska	<i>Severogermánska podskupina</i> – dánčina, nórčina, švédčina, islandčina <i>Západogermánska podskupina</i> – angličtina, holandčina, flámčina, afrikánčina, nemčina, jidiš
Románska	francúzština, provensalcina, taliančina, španielčina, katalánčina, portugalčina, rumunčina, moldavčina, rétorománčina
Keltská	írčina, bretónčina, waleština, gaelčina
Grécka	novogréčtina
Indická	hindčina, bengálčina, ...
Iránska	perzština, kurdčina, rómčina, ...
Albánčina	
Arménčina	

Vývin a delenie slovanských jazykov:

- samotné **slovanské jazyky** sa vyvinuli v 8-10 st. z **praslovančiny**, ktorá vznikla okolo roku 2000 p.n.l.
- praslovanský jazyk existoval dve až tri tisícročia
- dorozumievali sa ním dávni **predkovia** dnešných slovanských národov vo svojich **pôvodných sídlach** medzi Vislou a Dneprom
- z tejto pravlasti sa Slovania rozchádzali na územia, na ktorých dnes bývajú
- okolo 10 st. sa ustálili **3 základné skupiny**

Názov skupiny	Patriace jazyky (podskupiny)
Slovanská	<i>Východná podskupina</i> – ruština, ukrajinčina, bieloruština <i>Južná podskupina</i> – bulharčina, srbčina, slovinčina, macedónčina, slovinčina, chorvátčina <i>Západná podskupina</i> – čeština, slovenčina, poľština, lužická srbčina

- **Západoslovanské jazyky**, z južnoslovanských (**slovinčina, chorvátčina**) používajú písmo = **latinka**.
- Zvyšné **južnoslovanské jazyky** a všetky **východoslovanské jazyky** používajú = **azbuku**.

!!! Rozdiel medzi pojmom esej v slovenčine a angličtine !!!

Esej v slovenskom jazyku:

- **hybridný útvar náučného a umeleckého štýlu** /aj výkladu a úvahy/, autorom je spisovateľ, publicista, vedec

Esej v anglickom jazyku:

- **akákoľvek slohová práca** s vyjadrením vlastného názoru a argumentáciou, autorom je žiak, študent, uchádzač o zamestnanie

STAROSLOVIENSKA KULTÚRA A LITERATÚRA

- stredovek (800 – 1000)

- veľkomoravské kniežatá Mojmir a Rastislav bojovali v 9. storočí proti vplyvu Franskej ríše
- bohoslužobným jazykom bola latinčina, uznávala sa i hebrejčina a gréčtina
- **byzantský cisár Michal III. posielal v roku 863 na Veľkú Moravu Konštantína a Metoda**, ktorí poznali slovanské nárečie z okolia Solúna, kde sa narodili
- Konštantín a Metod zostavili prvé slovanské písmo hlaholiku (na základe malých písmen gréckej abecedy) a prvý slovanský spisovný jazyk staroslovienčinu (rozšírila sa z Veľkej Moravy až po sever Srbska)
- bratia boli obvinení z bohorúhačstva a vybrali sa do Ríma – Konštantín obhajoval v Ríme staroslovienčinu ako bohoslužobný jazyk, tu prijal meno Cyril
- pápež Hadrián II. povolil slovanskú liturgiu, schválil staroslovienske preklady bohoslužobných kníh
- Konštantín v Ríme zomiera, Metod sa vracia na Veľkú Moravu, je na dva roky uväznený vo Franskej ríši
- po Metodovej smrti sa jeho prívrženci a žiaci museli uchýliť do Bulharska (pápež zakázal slovanskú bohoslužbu), kde zostavili nové písmo cyriliku (na základe veľkých písmen gréckej abecedy, písmo dalo základ dnešnej azbuke)
- **po zániku Veľkomoravskej ríše sa staroslovienčina nepoužíva, slovenské územia pripadli Uhorsku**

Dielo v staroslovienčine:

1. Konštantín a Metod spoločne **preložili do staroslovienčiny evanjeliá v Novom zákone, časť Starého zákona, zbierku žalmov, či modlitebnú knihu pre kňazov – t.j. prekladová literatúra**
2. Konštantín - predslov k Novému zákonu **Proglas !!!**: oslavuje slovanský preklad Biblie, **je to prvá slovanská báseň**, vyzdvihuje staroslovienčinu ako základ vzdelanosti, príhovor Konštantína k Slovanom, chváli národy, ktoré prijali knihy a s nimi aj kresťanstvo, báseň je napísaná obrazným štýlom, má 110 veršov a obsahuje citáty z Biblie
3. **Moravsko-panónske legendy !!!**: tvoria ich *Život Konštantína* (Kliment) a *Život Metoda* (pravdepodobne Gorazd), autormi sú ich žiaci, nejde o legendy v pravom slova zmysle, lebo autori sa pridŕžajú konkrétnych faktov a udalostí, neidealizujú Konštantína a Metoda ako svätcov = umelecká próza a historický dokument zároveň, *Život Metoda* je kratší, epickejší, bez prvkov zázračnosti ako v *Živote Konštantína*

viac k dielu Život Konštantína

- skladá sa z 18 kapitol
- dozvieme sa v ňom o pôvode, detstve a štúdiu Konštantína, ktorý bol najmladší zo 7 detí
- Konštantín bol od detstva múdry a nadaný, a preto sa nerozhodol pre život veľmoža a otca rodiny
- krátko sa spomína aj jeho pôsobenie na VM a jeho neskorší boj za slovanský bohoslužobný jazyk
- dielo sa končí Konštantínovou cestou do Ríma, jeho smrťou a pohrebom

2. a 3. – pôvodná veľkomoravská literatúra

Na tradíciu Veľkej Moravy nadväzovali napr. Bernolák, Kollár, Hollý, štúrovci!

Pri tvorbe prvého spisovného jazyka Anton Bernolák nadviaže na starosloviensku vzdelanosť a prihlási sa k tomuto obdobiu v diele **Filologicko-kritická rozprava o slovenských písmenách**.

Prihlásenie sa k tradícii a odkazu VM je jedným zo základných kameňov všetkých fáz **slovenského národného obrodzenia** a pre spisovateľa sa stáva zdrojom inšpirácie.

Ján Hollý sa snaží pozdvihnúť národné povedomie Slovákov slávnou históriou VM a jej kniežat v dielach: **Svatopluk, Cyrilo-Methodiáda**.

Pre epickú poéziu a prózu štúrovcov sú postavy a udalosti VM dominantné napr. **L. Štúr: Nitra, milá Nitra; Svätoboj**, v diele **Matúš z Trenčína** sa snaží Matúš Čák založiť pre Čechov a Slovákov opäť vytvoriť štát podobný VM, kde by sme žili bez cudzej nadvlády.

V období realizmu sa prihlási k tradícii VM predovšetkým **P. Országh Hviezdoslav** v krátkej epike **Lútosť Svätoplukova, Pribina, Rastislav**.

V medzivojnovom období máme biografický román **Svätopluk**, ktorý napísal **Ladislav Nadáši Jége**.